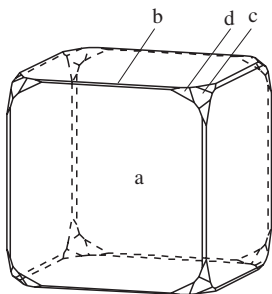

Pirit iz Janezovega grabna na Pohorju

Franc Pajtler

Kristali pirita iz Janezovega grabna imajo razvite ploskve kocke $a\{100\}$, pentagonskega dodekaedra $b\{210\}$, oktaedra $c\{111\}$ in diakis-pentagonskega dodekaedra $d\{123\}$.

Risba: Mirjan Žorž

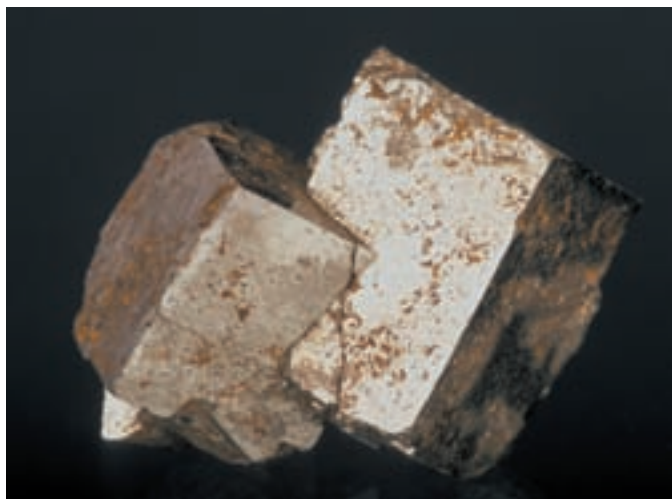
Iz Zgornje Polskave zavijemo proti Ogljenšaku in pri gostilni Kalan zahodno po levi cesti navzgor vse do informacijske table, ki nam pove, da smo blizu Rebernakove in Leskovarjeve domačije. Tu gremo levo po makadamski cesti navzdol do mostu in sotočja dveh manjših potočkov, ki so jima domačini dali ime Janezov graben. Od mostu desno navzgor ob potoku pridemo po 50 m do prvega nahajališča pirita. Leži na desnem bregu potoka, kjer je poskusni rov, dolg približno 3 in širok 2 m. V deževnem vremenu je v njem do 15 cm vode, zato je iskanje mineralov često zelo oteženo.

V rovu, ki je izkopan v zaporedje gnajsev, je do pol metra debela plast **pirita** v tremolitu. Za zbiralce so najbolj zanimivi večji kosi tremolita s piritnimi kockami, velikimi od 2 do 10 mm. Ob razbijanju kamnine je popadalo mnogo piritnih kock na blatno dno rova, zato smo celoten nanos izprali na gostem situ v bližnjem potočku. Uspelo nam je zbrati nekaj tisoč piritovih kock.

Tik ob opisanem rovu so vidni sledovi vhoda v jašek, ki je zasut. Vanj so domačini odmetavali odpadke in ga napolnili, delno pa se je verjetno zarušil tudi sam. Dobro izarjeno oko opazi sledove poti, ki je vodila ob stenah gnajsev navzdol proti makadamski cesti, po kateri so nekoč vozili nakopano rudo. Erozijska je tu od prenehanja rudarjenja opravila veliko dela.

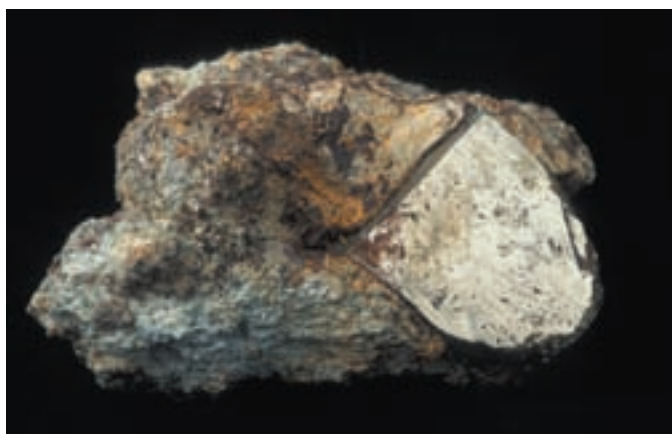

Kamnine s kristali pirita v poskusnem rovu v Janezovem grabnu so precej limonitizirane. Foto: Miha Jeršek

*Skupek kristalov pirita; 43 x 35 mm. Najdba in zbirka Gorana Schmidta.
Foto: Miha Jeršek*

Precej lepše in večje kristale pirita pa najdemo tik pod makadamsko cesto ob desnem pritoku Janezovega grabna, prav tako dobrih 50 m naprej od omenjenega mostička. Poleg opisane- ga zasutega jaška in poskusnega rova smo našli še drugi poskusni rov ob drugem potoku. Je nekoliko daljši, dolg približno 7 m. Speljan je v gnajsu pod makadamsko cesto; pirita je v njem manj kot v prejšnjem, kristali pa so večji in lepše razviti. V čelu odkopa je 30 cm debela zaglinjena plast hidrotermalno spremenjenega tremolita, ki je vzporedna s plastmi gnajsa in rahlo vpada proti potoku. V tej glinasti plasti smo našli kocke, velike do 23 mm x 23 mm in preraščene kocke, velike 36 x 28 mm; največje pa so merile do 5 cm, skupek pa 153 x 130 mm. Kristali so pogosto

*Kristal pirita z razvitimi ploskvami kocke; 50 x 25 mm. Zbirka
Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Foto: Miha Jeršek*

Kockasti kristali pirita v limonitizirani podlagi; 75 x 50 mm. Najdba in zbirka Rafaela Šerjaka. Foto: Miha Jeršek

Drobni kockasti kristali pirita so veliki do 2 mm. Najdba in zbirka Gorana Schmidta. Foto: Goran Schmidt

Do 4 mm veliki kristali kremena iz Janezovega grabna. Najdba in zbirka Franca Pajtlerja. Foto: Miha Jeršek.

limonitizirani, nekateri pa imajo tudi zlatorumen kovinski sijaj. V steni na nasprotni strani potočka pa najdemo do 4 mm velike piritove kocke z izrazitim kovinskim sijajem.

Kristali pirita imajo največkrat razvite ploskve kocke. Manjši kristali so lahko ploskovno bolj bogati. Na ogliščih takšnih kristalov najdemo več manjših ploskev.

Rudnik je v literaturi opisan kot rudnik pirita na Zgornji Polskavi, čeprav je v resnici bližje kraju Ogljenšak – kraj je dobil ime po kuhanju oglja. Rudnik je pričel obratovati leta 1916. Pirit so odkopavali, ker je v njem veliko žvepla in so iz rude pridobivali žveplovo kislino. Danes je območje zapuščeno in zaraščeno, le tu in tam še zaide na rudniško območje kakšen zbiralec mineralov, ki poizkuša srečo v ohranjenih rovih.

Literaturna vira:

- ŽORŽ, Z., V. PODGORŠEK, A. REČNIK IN P. MIOČ, 1999: *Minerali Pohorja in Kobanskega* (omemba nahajališča, 2 cm velike kocke pirita, str. 10). Samozaložba, Radlje ob Dravi.
- PAJTLER, F., 2003: *Minerali občin Slovenska Bistrica in Oplotnica* (nahajališče Janezov Graben pri Polskavi, str. 33-37). Zavod za kulturo Slovenska Bistrica, Slovenska Bistrica.